

Forfatter: Brandes, Edvard

Titel: I.

Citation: Brandes, Edvard: "I.", i Brandes, Edvard: *Holberg og hans Scene*, Gyldendal, 1898, s. 39. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brandesed_03-shoot-idm140324075193024.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Holberg og hans Scene

I.

Den 23de September 1880.

Holberg har til Hovedperson i dette Stykke valgt en Figur, af hvilken det ældre engelske Repertoire opviser talrige Afskygninger: den lunefulde Kvinde. Det vilde være fristende at antage, at det er selve Shakespeares *Taming of the shrew*, som har været hans umiddelbare Forbillede, særlig fordi han maaske har benyttet dette Skuespils allerførste Scener til *Jeppe paa Bjærget*, Man husker, at Stykket, der handler om, hvordan den lunefulde Kvinde tæmmes, tænkes spillet paa Grevens Slot til Forlystelse for den fordrukne Kedelflikker, hvem man ganske som Jeppe indbilder at være en fornem Herre, der lider af slemme Griller. Holberg, der ud fra de faa vilde Scener hos Shakespeare havde opbygget et mægtigt Karakterbillede, kan muligvis ogsaa have ønsket at benytte Stykkets anden Del. Han har imidlertid, Kvindehader og 40 Menneskeforagter som han var, ikke villet tro paa, at den vægelsindede Kvinde lod sig forbedre saa ledes som Englænderne (Beaumont og Fletcher, Shakespeare, Congreve) mente. Han har ikke ladet hende mødes med tilsyneladende Ydmyghed, der bagefter viser sig som mandig Overlegenhed, eller med kold Forstandighed, der søndrer alle hendes vilde Indfald, eller med hidsig Elskov, der afvæbner hendes hjærteløse Plagerier — han har gjort hende uforanderlig fra Begyndelsen til Slutningen, paavirkelig i sit Humør, men ingenlunde forbederlig i sine Fejl, altid lige uberegnelig, dog ikke helt uden Elskværdighed. Thi den gamle Pebersvend har betragtet den ustadige Kvindesjæl med et overlegent Smil. Uden at være galant overfor det smukke Køn synes han at fornøje sig over dets kuriøse Maade at te sig paa.

Den Vægelsindedes Rolle forlanger først og fremmest en Behandling, der bevæger sig i meget fine Overgange. Man kan let vække Latter ved bratte Fald fra Glæde til ondt Lune, men Fremstillingen bliver ulige interessantere, hvis Stemningerne afløser hinanden paa en Maade, som forklarer deres Tilblivelse. Man maa ikke gøre Lucretia altfor ustyrlig; der bør være nogen Fornuft i Galskaben. Jo mere naturligt Lunet synes, des lystigere er Stykket. Lucretia er i godt Humør, da Eraste kommer og forstyrrer hende med sin Sparlagensprædiken; 41 hvad er rimeligere end at hun, efter at have jaget ham bort, bliver ærgerlig over hans Opførsel og lader sit daarlige Lune gaa ud over den intetanende Apicius? Lucretia modtager et Kærlighedsbrev fra Petronius, og som forliebte Folk pleier, finder hun hans Udgydelser yderst indtagende, indtil Pernilles Kritik slaar hende koldt Vand i Blodet: Fremstillerinden maa læmpeligt antyde, hvorledes Forandringen i Lucretias Opfattelse foregaar; thi en Kvinde behøver ikke at være saa særdeles vægelsindet for at tabe sin Smule Beundring overfor en Elsker, der latterliggøres.

Fru Eckardt, der med stor Iver har kastet sig over en hendes Talent fremmed Opgave, deler Rollen i altfor mange Brudstykker. Hun benytter for meget ydre Midler: Lucretia antyder for Eksempel sit daarlige Humør ved at trække et sort Slør over sit Hoved. Hendes Ansigt skulde snarere vise os de vekslende Stemninger. Ved den ene Akts Slutning gaar hun paa Visit, klædt med den yderste Tarvelighed, men vender tilbage fra Besøget i en anden, meget elegant Dragt. Hvorledes kan hun skifte Klæder hos de Fremmede samtidigt med at hun skifter Humør? Fru Eckardt vil antyde Karakterens Urimelighed, derfor lader hun alle Afskygninger staa saa stærkt mod hinanden. Den modsatte Fremgangsmaade maatte blive interessantere og give Anledning til en bedre Karakteristik. Det er iøvrigt en Fejl ved Iscenesættelsen, 42 at Petronius og Lucretia ved Stykkets Slutning trækker sig tilbage til Scenens Baggrund, saa at Tilskuerne ikke faar Lejlighed til at se hendes, Hovedpersonens, Minespil, medens Pedanten gør hende sin Kur.

Den Vægelsindede spilles uden synderligt Liv: Stykket er en Farce, hvorfor da prædike til Aftensang? Hr. Kolling er som Henrik i det ham fremmede Fag saa stiv, at man formelig hører det knække i alle Led, hvergang han bevæger sig, og Ordene falder fra hans Læber haarde og tunge som Kampesten. Denne Rolles Udførelse kan let blive skæbnsvanger for Stykkets Lystighed, fordi dette hører til Holbergs svagere. Man trættes, naar man hvert femte Minut faar ny Forbavselse over og ny Forklaring af den Vægelsindedes ingenlunde mærkværdige Karakter. Som om man ikke kunde forstaa en Kvindes Vægelsindethed uden at ty til Djævle, Safter eller Vædsker som mulige Forklaringsgrunde!

Man mærker ved Opførelsen af *Den Vægelsindede*, at ingen sagkyndig Mand har ledet Fremstillingen ind i en bestemt Takt. Enhver spiller for sig. Hr. O. Poulsen tænker ikke paa at underordne sin Lystighed, der er noget støjende og bred, under Forestillingens hele Stil og at bringe sin Levemand i Overensstemmelse med Broderens tørt fremstillede Særling. De to Personer synes at tilhøre to forskellige Tidsaldre. Muligvis havde 43 Helheden vundet ved, at Apicius var tilfaldet Hr. E. Poulsen, medens Olaf Poulsen havde overtaget en af Stykkets andre komiske Roller. Hr. Rosenkilde er til Modsætning meget afdæmpet og moderat i sit Spil som Petronius; den pudsig Serenadescene falder særdeles morsom. Med Hensyn til Indstuderingen turde man vel endnu anke over, at de tvende Tjenere ikke er skabte i større Lighed med Herrernes Karakter. Man forlanger, at Apicius's Tjener skal være en rund og trivelig Person, der faar sin Del af den gode Mad og det lystige Humør, og at Erastes Lakaj ligeledes ved sin Optræden genkalder sin Herres Væsen og Egenskaber.